

Tervise Arengu Instituut

National Institute for Health Development

Alkohoolsete jookide testostlemise pilootuuring

Mariliis Tael

Tallinn

2011

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Alkohoolsete jookide testostlemine Euroopas	4
2. Metoodika.....	6
3. Tulemused	9
Kokkuvõte	14
Kasutatud kirjandus.....	15
Lisad	16

Sissejuhatus

Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu 2009/2010. õppeaasta tulemused näitavad, et noored proovivad alkohoolseid jooke esimest korda 11–12-aastaselt ning 15-aastaselt on alkohoolseid jooke proovinud juba 92% õpilastest. Regulaarseid ehk iganädalasi tarvitajaid on 15-aastaste poiste hulgas 20% ning tüdrukute hulgas 14%. Sama vanade õpilaste hulgas on 48% poistest ja 42% tüdrukutest olnud purjus vähemalt kaks korda. (1)

Noorte alkohoolsete jookide tarvitamise üheks põhjuseks loetakse alkoholi kättesaadavust (2). 2007. aastal viidi Eestis neljandat korda läbi uuring „15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide tarvitamine Eestis“, milles küsiti noortelt, kuidas nad hindavad erinevate alkohoolsete jookide kättesaadavust. Tulemused näitasid, et rohkem kui 50% õpilastest hindas õlu, veini ja kange alkoholi kättesaadavust heaks. (3) Sama uuringu 2011. aasta publitseerimata tulemused näitavad eelneva trendi jätkumist.

Erinevates Euroopa riikides on läbi viidud alkohoolsete jookide testostlemist, et saada paremat ülevaadet olukorra kohta riigis. Saadud kogemused on näidanud, et korduv alkohoolsete jookide testostlemine vähendab juhte, kus poemüüja ei küsi alkohoolse joogi ostmisel noorelt inimeselt isikut tõendavat dokumenti. Kuna kättesaadavuse vähendamist loetakse üheks alkohoolsete jookide tarvitamise ennetamise meetmeks, siis testostlemise tulemuste põhjal on võimalik teha ettepanekuid ja viia läbi sekkumisi olukorra muutmiseks.

Tervise Arengu Instituut viis 15.–17. juunil 2011 läbi üle-eestilise alkohoolsete jookide testostlemise pilootuuringu, mille eesmärk oli välja selgitada, kas poodides küsitakse 18-aastaste noorte käest alkohoolsete jookide ostmisel isikut tõendavat dokumenti. Dokumenti küsimata ei ole võimalik tuvastada, kas noor on täisealine või mitte, seetõttu annab dokumendi küsimise protsent aimu realselt 16- ja 17-aastastelt alkohoolsete jookide ostmisel dokumendi küsimise sageduse kohta.

1. Alkohoolsete jookide testostlemine Euroopas

Alkohoolsete jookide testostlemist on läbi viidud mitmetes Euroopa riikides – nt Holland, Inglismaa, Norra, Rootsi ja Šveits. Olenevalt riigist kasutatakse testostlejatena erinevas vanuses noori. Testostlejate vanuse puhul lähtutakse eelkõige seadusest, mille kohaselt on keelatud alkohoolsete jookide müük alaealisele. Siiski on Hollandis, Norras ja Šveitsis testostlejate hulgas olnud noori, kellele seaduse järgi alkohoolseid jooke müüa ei tohi.

Hollandis võib lahjemaids alkohoolseid jooke (alkoholisisaldus <15%) osta alates 16. eluaastast ning kangemaids alkohoolseid jooke (alkoholisisaldus >15%) alates 18. eluaastast. 15- ja 17-aastased noored teostasid alkohoolsete jookide testostlemist 2005.–2006. aastal. 15-aastased noored sooritasid testost supermarketites ja alkoholipoodides, 17-aastased ainult alkoholipoodides. Juhul, kui müüja oli valmis testostlejalt raha võtma, katkestas testostleja ostu ning tulemusena läks kirja, et dokumenti ei küsitud. Kokku viidi läbi 300 ostu, millest 86% juhtude korral ei küsitud isikut tõendavat dokumenti. Supermarketites ei küsitud dokumenti 88% ostude korral ning alkoholipoodides vastavalt 77% ostude korral, kui ostjaks oli 15-aastane ning 89% ostude korral, kui ostjaks oli 17-aastane. Tüdrukutel oli dokumendi küsimismäär madalam kui poistel (7% vs 22%). (4)

Inglismaal on legaalne alkohoolsete jookide ostmise vanus 18 eluaastat. 16- ja 17-aastastel on lubatud õlut, veini ja siidrit tarvitada alkohoolsete jookide luba omavates kohtades juhul, kui neid tarvitatakse toidu kõrvale. Sellisel juhul peab ostja olema täiskasvanud. (5) Tootjate poolt rahastatud asutus ServeLegal viib läbi noortele keelatud toodete (k.a alkohoolsed joogid) testostlemist, et tagada isikut tõendava dokumendi küsimine. 18–19-aastased noored teevad aastas ligikaudu 60000 testostu (5000 ostu kuus). Kui 2007. aastal alustati, oli dokumendi küsimismäär alkoholi ostmisel 55%, aastal 2010 oli see juba 76%. 2010. aastal baarides ja pubides läbi viidud testostlemise tulemusena oli dokumendi küsimismäär 64% - ukse peal seisvate töötajate puhul 72%, baaritöötajatel 46%. Samuti leiti, et nädalavahetusel küsitakse dokumenti harvemini. Selleks, et saadud tulemustest õppida, pakub ServeLegal asutustele koolitusi, mis tõhustaksid alaealistele keelatud ainete ostmisel isikut tõendava dokumendi küsimist. (6)

Norras on seadusega keelatud müüa või anda lahjasaids alkohoolseid jooke (alkoholisisaldus <22%) alla 18-aastasele ja kangeids alkohoolseid jooke (alkoholisisaldus >22%) alla 20-aastasele. Alkohoolseid jooke alkoholisisaldusega >4,75% tohib müüa vaid Vinmonopolet poodides, mis kuuluvad riigile. Seaduses ei ole välja toodud, et alaealine ei tohi osta või omada alkohoolseid jooke, mis tegelikult paneb kogu vastutuse müüjale. Noorte-

organisatsioon Juvente on alates 2007. aastast läbi viinud ligikaudu 2500 alkoholsete jookide testostu. Testostlejad on olnud 14–16-aastased. 2007. aastal küsiti testostlejatelt dokumenti 60% ostude korral ning 2010. aastal 69% kordadest. (7)

Rootsis müüakse toidupoodides alkoholsete jooke alkoholisisaldusega <3,75%. Kanged alkoholsete joogid on müügil vaid riigi omandisse kuulavas Systembolaget poodides. Systembolaget poest alkoholsete jookide ostmisel peab ostja olema vähemalt 20-aastane. Selleks, et vältida alla 20-aastastele alkoholsete jookide müümist, küsitakse vastavates poodides kõigilt isikult tõendavat dokumenti, kes paistavad välja kuni 25-aastased. Müüjatele korraldatakse eraldi koolitusi ning samuti toimub võistlusi, kus müüjad peavad ära arvama, kui vana inimesega on tegemist. Tõhusa meetodi toimimist kinnitavad ka regulaarse testostlemise käigus saadud tulemused – 2009. aastal oli alkoholsete jookide ostmisel dokumendi küsimismäär ligikaudu 93%. (8)

Nagu Norraski, on Šveitsis alkoholsete jookide müük keelatud alla 16-aastastele. Tarvitamise osas keeldu ei ole, seega kogu vastutus on müüjal. Ajavahemikus 2000–2007 viis teadus- ja uuringukeskus FERARHIS läbi üle 3500 alkoholsete jookide testostu. Enamik testostlejatest olid vanuses 14–16, kuid oli ka alla 14- ja üle 18-aastaseid. Juhul, kui alla 16-aastane ostis alkoholset jooki andis ta selle kohe peale ostu vaatlejale (nt sotsiaaltöötaja, tavariietuses politseitöötaja). Testostlemise tulemused näitavad, et 2000. aastal küsiti dokumenti vaid 17% kordadest, kuid 2007. aastal oli näitaja juba 72%. Uuringu läbiviijad on rõhutanud, et saavutada püsiv tõus dokumendi küsimisel peab testostlemist läbi viima järjepidevalt. (9)

2. Metoodika

Alkohoolsete jookide testostlemist viisid 15.–17. juunil 2011 14 maakonnas (va Hiiumaa) läbi seitse 18-aastast noort – neli poissi ja kolm tüdrukut. Kolme päeva jooksul käisid noortega poodides kaasas kaks vaatlejat, kes jälgisid ostu sooritamist.

Lähtudes rahalistest vahenditest ning Hollandis läbi viidud alkohoolsete jookide testostlemisest (4), mille jooksul viidi läbi 300 ostu, otsustati ka Eestis läbi viia sama palju ostusid. Samuti lähtuti ostude arvu määramisel sellest, et testostlemist ei ole üle-eestiliselt varem läbi viidud ning esimesel korral on tegemist eelkõige kogemuse saamise ning meetodi sobivuse katsetamisega.

Arvestati, et 75% juhtudest ostetakse õlut või siidrit (purki/pudelit korraga) ning ülejäänud 25% juhtudest viina koos mahlagaga. Selleks, et koostada poodide valim otsiti esmalt Majandustegevuse registrist alkohoolsete jookide jaemüüjad Eestis (nimekirjast eemaldati ehitus- ja lillepoed). Järgnevalt lähtuti, et suuremates poodides (supermarketid) tehakse vähemalt kaks ostu ning ostude arv jagati kolmeka (kaks ostu suures poes, üks väikeses). Kokku tuli poodide arvuks 200.

Selleks, et teada saada, mitmes poes peaks maakonnas ostu sooritama, võeti arvesse maakonna elanike ning välja arvatud poodide arv – 200. Elanike arv maakonnas võeti Statistikaameti andmebaasist (10). Arvutati välja, mitu protsenti moodustab iga maakonna elanike arv kogu Eesti elanike arvust. Testostlemisel külastatavate poodide arvu leidmiseks elanike protsendi järgi kasutati järgmist valemit:

$$c = (a*b)/100 ,$$

kus „c“ on testostlemisel külastatavate poodide arv elanike protsendi järgi maakonnas, „a“ on elanike protsent maakonnas ning „b“ eelnevalt välja arvatud poodide arv – 200.

Lisaks eelnevale jaotusele leiti testostlemisel külastatavate poodide arv vastavalt tegelikule alkohoolseid jooke müüvate jaemüüjate arvule maakonnas järgneva valemi abil:

$$d = (a*b)/c ,$$

kus „d“ on testostlemisel külastatavate poodide arv vastavalt tegeliku jaemüüjate arvu järgi maakonnas, „a“ on tegelik alkohoolseid jooke müüvate jaemüüjate arv maakonnas, „b“ eelnevalt välja arvatud poodide arv – 200 ning „c“ on tegelik alkohoolseid jooke müüvate jaemüüjate arv Eestis kokku – 2169.

Kahte erinevat viisi kasutades oli leitud testostlemisel külastatavate poodide arvud maakonniti. Mõlemale variandile anti 50% kaal ning arvutati lõplikud poodide arvud maakonniti:

$$d = (a*b)+(c*b),$$

kus „d“ on testostlemisel külastatavate poodide arv, „a“ on testostlemisel külastatavate poodide arv elanike protsendi järgi maakonnas, „b“ on kaal – 50% ning „c“ on testostlemisel külastatavate poodide arv vastavalt tegeliku poodide arvu järgi maakonnas.

Seejärel kasutati interneti programmi Research Randomizer, mis andis vastava arvu numbraid, mille alusel valiti Majandustegevuse registri jaemüüjate nimekirjast konkreetsed poed.

Valitud poed jagunesid kuude klassi: supermarket, keskmise suurusega toidupood, väike toidupood, alkoholipood, keldripood ja tankla. Poodide jagamisel klassidesse lähtuti projekti läbi viiva inimese isiklikust hinnangust poe suuruse ja otstarbe osas, näiteks Selver on supermarket, Säästumarket on keskmise suurusega toidupood, külapood on väike toidupood, alkoholipoes müüakse enamjaolt ainult alkohoolseid jooke ning keldripood asub üldjuhul kortermaja keldrikorrusel (nullkorrusel).

Tabelis 1 on välja toodud arvutatud poodide arvud NUTS regioonide järgi, mis jagab maakonnad viide erinevasse regiooni – Põhja-Eesti, Lääne-Eesti, Kesk-Eesti, Kirde-Eesti ja Lõuna-Eesti (11). Juurde on lisatud, mitut poodi tegelikult külastati. Poodide arvu erinevus on tingitud mitmest tegurist. Üle-eestiliselt oli valimisse sattunud mitmeid poode, mis olid suletud. Kuna esimese päeva lõpuks pidid testostjad jõudma Kuressaarde, tekkis Tallinnas ajaline piirang, mistõttu otsustati puuduvad poed külastada teistes maakondades.

Ostu sooritamisel oli ette nähtud, et poisid ostavad poest õlut või viina ning tüdrukud siidrit või viina. Peale testostu sooritamist täitsid testostlejad Tervise Arengu Instituudi poolt koostatud ankeedi, mis sisaldas küsimusi ostu kohta (Lisa 1). Ankeedi koostamisel võeti aluseks Inglismaal ServeLegal-i poolt välja töötatud ankeet (12).

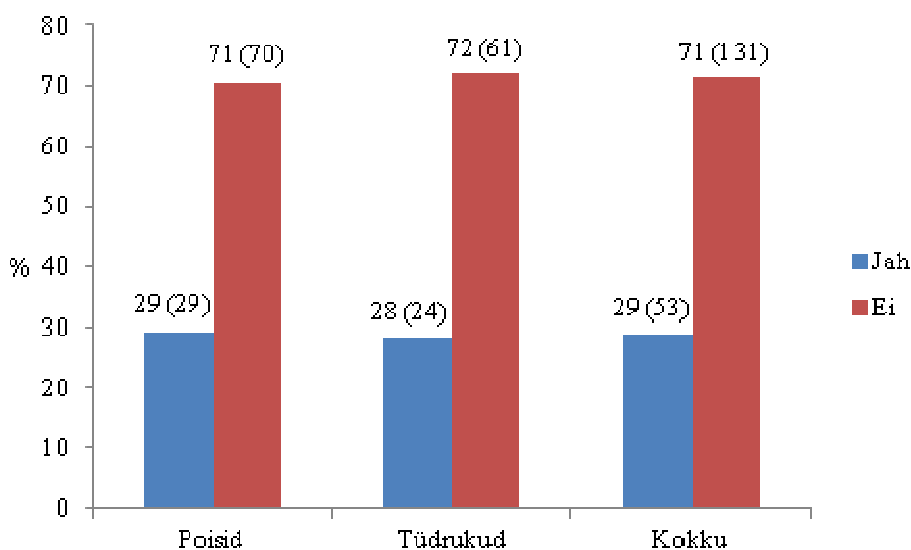
Tabel 1. Alkohoolsete jookide testostlemiseks välja arvatud ning külastatud poodide arvud NUTS regioonide järgi (9)

	Välja arvatud poodide arv	Külastatud poodide arv
Põhja-Eesti		
Harjumaa	71	39
Lääne-Eesti (v.a Hiiumaa)		
Läänemaa	4	8
Pärnumaa	16	10
Saaremaa	6	9
Kesk-Eesti		
Järvamaa	6	10
Lääne-Virumaa	11	7
Raplamaa	6	9
Kirde-Eesti		
Ida-Virumaa	25	8
Lõuna-Eesti		
Jõgevamaa	7	11
Põlvamaa	5	5
Tartumaa	19	16
Valgamaa	6	10
Viljandimaa	9	11
Võrumaa	7	11
Kokku	200	165

3. Tulemused

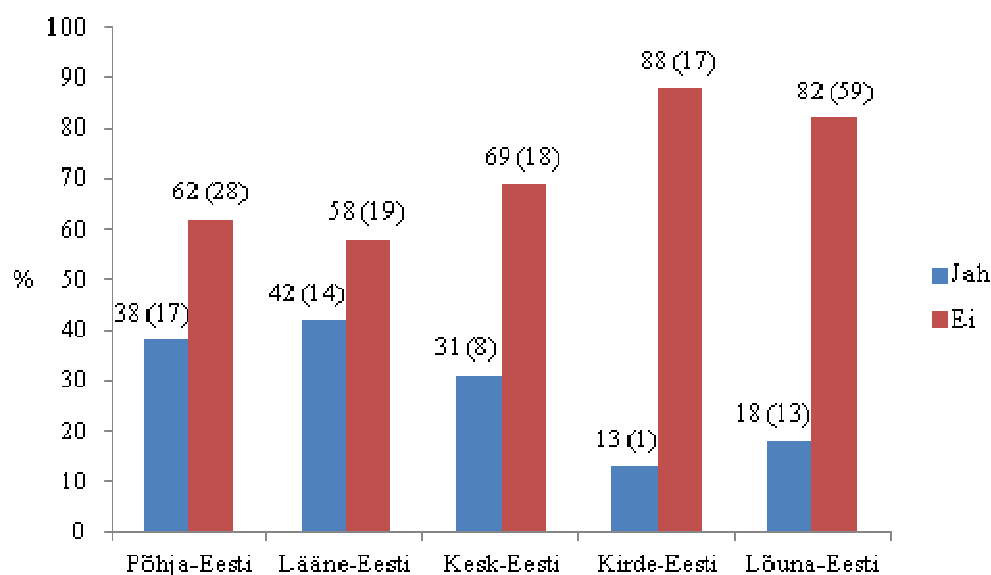
Seitse 18-aastast noort sooritasid 14 maakonnas 165 poes 184 ostu. Poisid ostsid alkohoolseid jooke 99 korral ning tüdrukud 85 korral. Keskmiselt sooritas üks poiss 25 ostu ning üks tüdruk 28 ostu.

Kolme päeva jooksul küsiti testostlejatelt 29% kordadest (53 ostu 184-st) dokumenti (Joonis 1). Võrreldes poistega oli tüdrukutel dokumendi küsimise sagedus veidi madalam – 28% vs 29% (24 ostu 85-st vs 29 ostu 99-st). Lisas 3 on pilt alkohoolsete jookide testostlemise käigus ostetud jookidest.

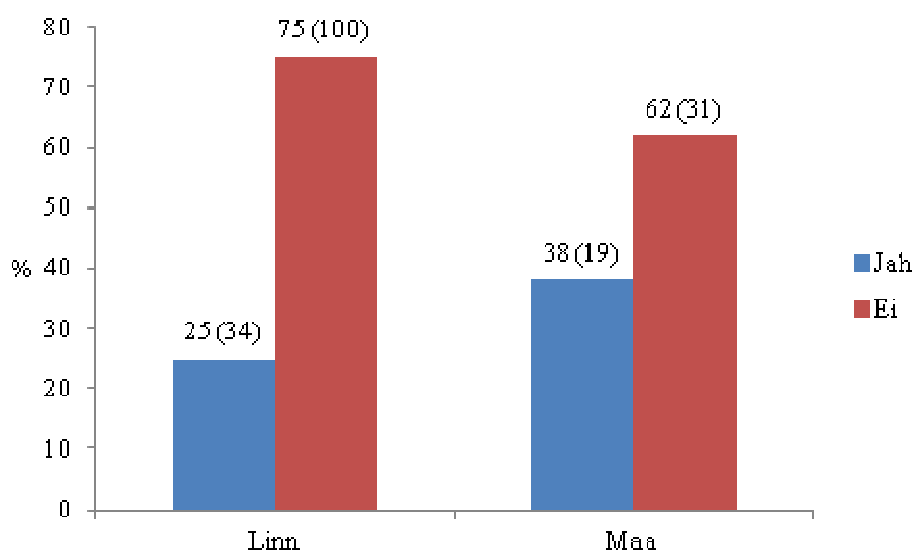
Joonis 1. Dokumendi küsimise ja mitteküsimise sagedus poistel ja tüdrukutel (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Jooniselt 2 on näha, et dokumendi küsimise sagedus erines regiooniti. Põhja- ja Lääne-Eestis küsiti dokumenti vastavalt 38% ja 42% kordadest (17 ostu 45-st ja 14 ostu 33-st). Kesk-Eestis oli dokumendi küsimise sagedus 31% (kaheksa ostu 26-st) ning Kirde- ja Lõuna-Eestis oli see vastavalt 13% ja 18% (üks ost kaheksast ja 13 ostu 72-st).

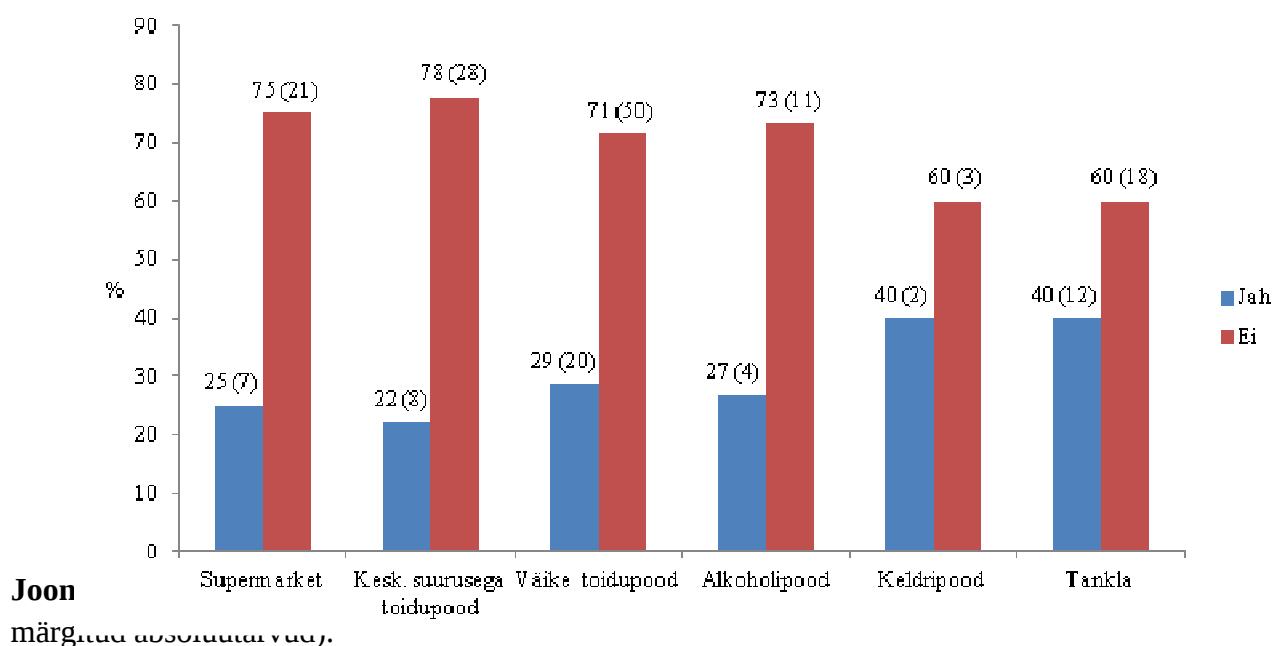
Joonis 2. Dokumendi küsimise ja mitteküsimise sagedus NUTS regioonide järgi (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Lisaks regiooni jaotusele jagati testostud ka linna- ja maapoodide vahel. Linnapoodide hulka loeti poed, mis asuvad Eesti 47 linnas. Joonisel 3 on toodud linna- ja maapoodide dokumendi küsimise ja mitteküsimise sagedus – linnapoodides küsiti dokumenti vastavalt 25% kordadest (34 ostu 134-st) ja maapoodides 38% ostude korral (19 ostu 50-st).

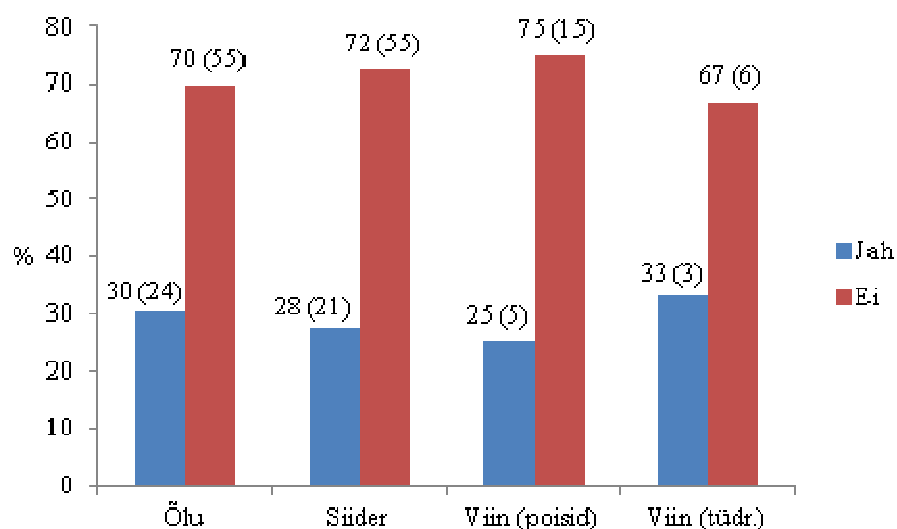

Joonis 3. Dokumendi küsimise ja mitteküsimise sagedus linna- ja maapoodides (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Poodide tüübi järgi jagunesid 184 ostu järgnevalt: 15% supermarketites (28 ostu), 20% keskmise suurusega toidupoodides (36 ostu), 38% väikestes toidupoodides (70 ostu), 8% alkoholipoodides (15 ostu), 3% keldripoodides (viis ostu) ning 16% tanklates (30 ostu). Joonisel 4 on välja toodud dokumendi küsimise ja mitteküsimise sagedus vastavalt poe tüübile. Keldripoodides ning tanklates oli dokumendi küsimise sagedus 40% (vastavalt kaks ostu viiest ja 12 ostu 30-st). Väikestes toidupoodides küsiti dokumenti 29% kordadest (20 ostu 70-st), alkoholipoodides oli näitaja 27% (neli ostu 15-st) ning supermarketites 25% (seitse ostu 28-st). Keskmise suurusega toidupoodides küsiti dokumenti 22% kordadest (kaheksa ostu 36-st).

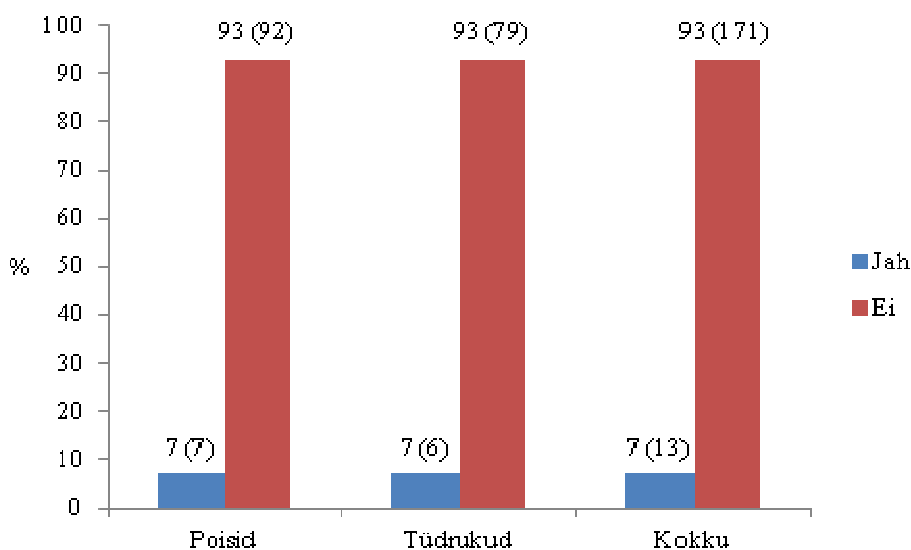

Poodides osteti alkoholiseid jooke kokku 184 korral ning ostud jagunesid järgnevalt: õlut osteti 43% kordadest (79 ostu), siidrit osteti 41% kordadest (76 ostu) ning viina koos mahlaga 16% kordadest (29 ostu), millest 11% kordadest (20 ostu) ostsid viina poisid ning 5% kordadest (üheksa ostu) tüdrukud. Õlu ostmise korral pidid poisid näitama dokumenti 30% ostude korral (24 ostu 79-st), tüdrukud pidid siidrit ostes näitama dokumenti 28% ostude korral (21 ostu 76-st) (Joonis 5). Viina ostes oli dokumendi küsimise sagedus poistel 25% (viis ostu 20-st) ning tüdrukutel 33% (kolm ostu üheksast).

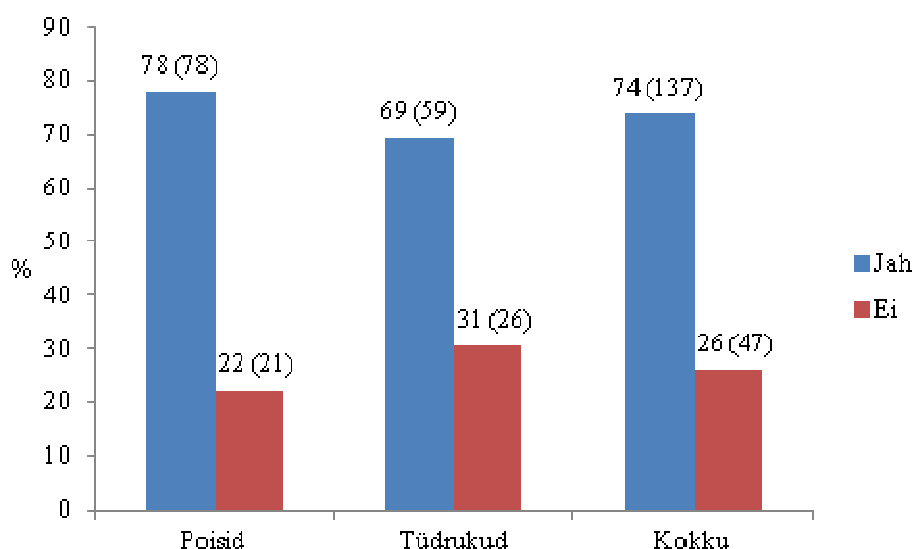
Joonis 5. Dokumendi küsimise ja mitteküsimise sagedus alkoholsete jookide kaupa poistel ja tüdrukutel (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Osad poemüüjad küsisid testostlejatelt ostu sooritamisel vanust. Vanuse küsimise sagedus oli väga madal, vaid 7% (13 ostu 184-st) (Joonis 6). Lisaks analüüsiti, kui tihti küsisid poemüüjad testostlejalt vanusele lisaks ka isikut tõendavat dokumenti, tulemuseks saadi 23%.

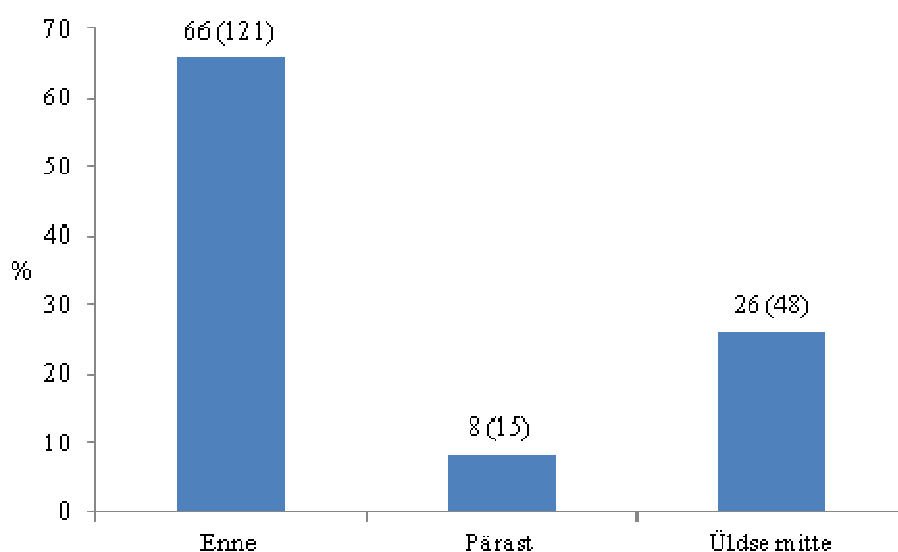
Joonis 6. Vanuse küsimise ja mitteküsimise sagedus alkoholsete jookide ostu korral poistel ja tüdrukutel (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Alkoholset jooki ostes tekkis poistel 78% ostude korral (78 ostu 99-st) poemüüjaga silmside, tüdrukutel oli see veidi madalam – 69% (59 ostu 85-st) (Joonis 7).

Joonis 7. Silmsideme tekkimise ja mittetekkimise sagedus poistel ja tüdrukutel (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Silmside tekkis enne alkoholse joogi ostu 66% ostude korral (121 ostu), pärast ostu tekkis silmside poemüüja ja ostleja vahel vaid 8% ostude korral (15 ostu) (Joonis 8). Silmsidet ei tekkinud 26% ostude korral (48 ostu).

Joonis 8. Silmsideme tekkimine poemüüja ja testostleja vahel (sulgudes on märgitud absoluutarvud).

Lisaks analüüsiti dokumendi küsimise sõltuvust alkoholse joogi ostmise kellaajast, kuid ostmise puhul ei mänginud rolli, kas ost sooritati hommikul, pärastlõunal või õhtul. Lisas 2 on välja toodud testostlejate kommentaarid seoses alkoholsete jookide ostuga.

Kokkuvõte

15.–17. juunil 2011 läbi viidud üle-eestilise alkohoolsete jookide testostlemise pilootuuringu tulemusena leiti, et 18-aastastelt testostlejatelt ei küsitud isikut tõendavat dokumenti 71% alkohoolsete jookide ostude korral. Vanust ei küsitud testostlejate käest 93% ostude korral. Alkohoolset jooki ostes ei tekkinud silmsidet müüja ja ostleja vahel 26% ostude korral.

Alkohoolsete jookide testostlemise tulemusena võib eeldada, et Eestis küsitakse noortelt inimestelt, kes on alla 18-aastased, alkohoolseid jooke ostes dokumenti vähem kui kolmandikul kordadest. Pilootuuringu tulemus on kooskõlas „15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide tarvitamine Eestis“ uuringu tulemustega, mis näitab, et alkohoolsed joogid on alaealistele kättesaadavad.

Kasutatud kirjandus

1. Aasvee K, Minossenko A. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2009/2010. õppeaasta. Tabelid. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2011.
2. Kuntsche E, Kuendig H, Gmel G. Alcohol outlet density, perceived availability and adolescent alcohol use: a multilevel structural equation model. *J Epidemiol Community Health* 2008;62:811–6.
3. Allaste A-A. Koolinoored ja uimastid. 15–16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide tarvitamine Eestis. Tallinn: TLÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, Tervise Arengu Instituut; 2008.
4. Gosselt JF, van Hoof JJ, de Jong MDT, et al. Mystery shopping and alcohol sales: do supermarkets and liquor stores sell alcohol to underage customers? *J Adol Health* 2007;41:302–8.
5. National Health Service Choices. What is the age limit to buy alcohol? London: National Health Service Choices; 2010. (<http://www.nhs.uk/chq/Pages/2602.aspx?CategoryID=62&SubCategoryID=66>).
6. Mowat C. The view from retailers in the UK. Paper presented at: Tackling Under-Age Drinking in Europe; 2011 Apr 13; Brussels, Belgium.
7. Juvente. Kontrollrapport 2010. Resultatene fra mindreåriges forsøk på å kjøpe alkohol i dagligvarebutikker i 2010. Oslo: Juvente; 2010.
8. Systembolaget. The Swedish monopoly – age control. Paper presented at: 4th European Alcohol Policy Conference; 2010 Jun 22; Brussels, Belgium.
9. Scheuber N, Stucki S, Lang D, et al. Übersicht zu Alkoholtestkäufen in der Schweiz 2000 bis 2007. Abschlussbericht. Villars-sur-Glane: FERARHIS; 2008.
10. Statistikaamet. Statistika andmebaas: rahvastik. Tallinn: Statistikaamet; 2011. (<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/databasetree.asp>).
11. Statistikaamet. NUTS regioonide metaandmed. Tallinn: Statistikaamet; 2010. (<http://www.stat.ee/50364>).
12. ServeLegal. Example off-trade report. London: ServeLegal; 2008. (http://www.servelegal.co.uk/pdf/off_trade_report.pdf).

Lisad

Alkoholi testostlemise ankeet Hea ostleja!

Palun täida järgnev ankeet lähtudes eelnenud alkoholsete jookide ostust.
Vastusevariantidega küsimuste puhul tõmba sobivale variandile ring ümber.

1.	Poe nimi:	
2.	Poe tüüp:	☐ Supermarket (nt Selver) (1) ☐ Keskmise suurusega toidupood (nt Comarket) (2) ☐ Väike toidupood (3) ☐ Alkoholipood (4) ☐ Keldripood (5) ☐ Tankla (6)
3.	Aadress:	
4.	Linn/vald:	
5.	Ostu sooritamise kuupäev:	 juuni 2011
6.	Ostu sooritamise kellaaeg:	
7.	Ostutšeki number:	
8.	Millist alkoholi ostsid?	Õlu (1) Siider (2) Viin (3)
9.	Bränd ja kogus (liitrites):	
10.	Dokumenti küsiti:	<i>EI (1)</i> <i>JAH (2)</i>
11.	Kas ostu sooritamisel küsiti Su vanust?	<i>EI (1)</i> <i>JAH (2)</i>
12.	Kas ostu sooritamisel pidid näitama ID-kaarti või muud isikut tõendavat dokumenti?	<i>EI (1)</i> <i>JAH (2)</i>
13.	Kas ostu sooritamisel tekkis silmside müüjaga (nt et müüja hindaks, kas oled piisavalt vana, et alkoholi osta)? (Kui vastad ei, siis järgnevale küsimusele ei pea vastama.)	<i>EI (1)</i> <i>JAH (2)</i>
14.	Kui silmside tekkis, siis kas ostu sooritamisel või enne seda?	<i>ENNE (1)</i> <i>PÄRAST (2)</i>
15.	Märkused:	

Aitäh Sulle koostöö eest!

Testostlejate märkused

„Korra vaatas välimust“

„Ei pööranud tähelepanu“

„Ei pööranud tähelepanu algul“

„Politsei oli juures ja ei küsitud“

„Vaatas minule otsa välimust uurides“

„Müüja hiljem vaatas mulle otsa raha üleandmisel“

„Pärast ostu küsiti vanust, algul ei vaadanud minu poolegi hindava pilguga. Hiljem kui dokumenti näitasin, arvutas müüja, et ma olen 17-aastane“

„Pärast arve tasumist jälgis mind“

Müüja: "Kas peaksin dokumenti küsima?" Mina: "Te võite?" Siis müüdi.

„Ei huvitanud müüjat“

„Müüja hakkas pikalt rääkima, et praegused noored näevad nii noored välja, et tuleb ikka igalt dokumenti küsida“

„Hetkeks vaatas otsa aga vanust ega välimust ei vaadanud“

„Küsis, kas olen piisavalt vana, kuid dokumenti ei olnud vaja näidata“

„Polnud kõhklusi dokumenti küsida“

„Ei pööranud mingit tähelepanu“

„Müüja rääkis eelneva kliendiga, ei pööranud mulle tähelepanu“

„Kiire pilk minu välimusele“

„Silmside tekkis juba 2 klienti enne mind“

„Müüja mainis, et neil on väga karm kord“

„Müüja vaatas 2 korda otsa, kahtles ja siis otsustas küsida“

„Dokumendi küsimine tuli automaatselt, välimust peaaegu ei vaadatudki“

„Müüja kõrval viibis ka G4S töötaja“

„Rääkis vene keeles ja ei saanud aru mida ta minult küsis“

„Müüja vaatas otsa vaid hetkeks“

„Müüja vaatas mind pikalt ja siis küsis, kas ma olen piisavalt vana“

„Müüja uuris pikalt minu välimust“

„Enne kassast läbi laskmist jälgis mind“

„Algul uuris välimust“

„Pärast ostu küsis dokumenti“

Pilt 1. Alkohoolsete jookide jagunemine vastavalt dokumendi küsimise ja mitteküsimise määrale.